

KAR YÖNETİMİ VE YÖNTEMLERİ

Evrım ALTUK ÖZDEN*
Başak ATAMAN**

Özet

Kar yönetimi, finansal raporlama sürecinde yöneticilerin takdir yetkilerini kullanmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Birtakım işlemler yoluyla ya da Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri'ndeki (GKGMİ) esnekliklerden faydalanılarak uygulanan kar yönetimi, finansal tablo kullanıcılarına yanıltıcı bilgi vermesi nedeniyle son derece önemli bir konu haline gelmektedir. GKGMİ, işletmenin gerçek finansal durumunu yansıtılabilmeleri açısından, muhasebe tercihlerini yaparken, yöneticilere, birçok seçenek sunmaktadır. Bu seçenekler ise kar yönetimi uygulamalarına olanak sağlayabilmektedir. Çünkü yöneticiler, bunları, işletmenin veya kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilmektedirler. Bu durum ise finansal raporların gerçeği yansıtmamasına engel olacaktır. Bu çalışmanın amacı kar yönetimine, hile ile kar yönetimi arasındaki farklara ve kar yönetiminde kullanılan yöntemlere ilişkin bilgiler verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kar Yönetimi, Hile, Kar Yönetimi Yöntemleri

EARNINGS MANAGEMENT AND ITS METHODS

Abstract

Earnings management occurs when managers use their judgment in financial reporting process. Earnings management which is applied either through some transactions or by utilizing the flexibilities in the Generally Accepted Accounting Principles (GAAP), is crucial for financial statement users for misleading them. This study focuses on earnings management and the techniques applied. While managers were making their accounting choices, GAAP provides them lots of alternatives to reveal the real financial statement of the business. These accounting choices may enable earnings management. For managers may exploit these choices for themselves or the business. And this situation will prevent financial reports to reveal the real statement of the business. This study focuses on earnings management, differences between earnings management and fraud, and earnings management techniques

Keywords: Earnings Management, Fraud, Earnings Management Methods

* Trakya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Araştırma Görevlisi, Dr.

** Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, Öğretim Üyesi, Prof. Dr.

I. Giriş

Finansal raporların, işletmenin gerçek durumunu yansıtacak şekilde sunulması, finansal bilgi kullanıcılarının doğru kararlar almasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu, ancak kaliteli finansal raporlar yoluyla sağlanabilir. Bir işletmede kar yönetimi uygulamaları ne kadar azsa, o işletmenin finansal raporlarının o kadar kaliteli olduğu düşünülmektedir.

Kar yönetimi, ya GKGMİ çerçevesinde ya da birtakım işlemler yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bazı yazarlar, kar yönetimine fırsatçı bir bakış açısıyla yaklaşırken, bazı yazarlar ise kar yönetimini faydacı bir bakış açısıyla ele almaktadırlar.

Bu çalışmada amaç, hala tartışılmakta olan kar yönetimi kavramı, kar yönetiminin uygulama nedenleri ve kar yönetimi yöntemlerine ilişkin bilgiler vermektir.

II. Kar Yönetimi Kavramı

Kar yönetiminin literatürde çeşitli tanımları bulunmakla birlikte bunlar birbirlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedirler [1].

Schipper, kar yönetimini, “*kişisel çıkar sağlamak amacıyla dışsal finansal raporlama sürecine kasıtlı olarak müdahale edilmesi*” olarak tanımlamaktadır. Bu tanıma göre kar yönetimi dışarıya bilgi açıklama sürecinin herhangi bir aşamasında ortaya çıkabilmektedir[2].

Healy ve Wahlen'e göre:

“Kar yönetimi, işletmenin ekonomik durumu hakkında birtakım çıkar sahiplerini yanıltmak veya raporlanan muhasebe rakamlarına bağlı sözleşmeye dayalı sonuçları etkilemek (yaptırımlarını hafifletmek) için finansal tabloları değiştirmek amacıyla yöneticilerin hem finansal raporlama sürecinde hem de işlemleri gerçekleştirirken kendi takdirlerini kullanmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır [3].”

Bu tanım, hem sözleşmeyi imzalayan kişileri dikkate alan bir yaklaşımı (kar yönetiminin sözleşmeden doğan sonuçları etkilemek için uygulandığını), hem de bilgiye ait bir yaklaşımı (kar yönetiminin, hissedarları yanıltmak amacıyla uygulandığını) içine almaktadır ve kar yönetimi uygulamaları altında alınan kararlardan yönetimi sorumlu tutmaktadır. Bu tanım, ayrıca, karların fırsatçı bir şekilde yönetildiğini de ifade etmektedir [4]:

Mulford ve Comiskey, kar yönetimini şu şekilde tanımlamışlardır:

“Kar yönetimi, önceden belirlenmiş bir hedefe ulaşmak için karların etkin bir şekilde manipüle edilmesidir. Bu, yönetimin belirlediği bir hedef, finansal analistler tarafından yapılmış bir tahmin ya da daha istikrarlı, daha sürdürülebilir bir kar akışıyla tutarlı bir rakam olabilir. Çoğu zaman kar yönetimi, finansal açıdan iyi durumda olunan yıllarda elde edilen karların, finansal durumun durağan olduğu yıllarda kullanılması amacıyla düşük gösterilerek saklanması sağlamaktadır.” [5]

Giroux, kar yönetimini:

“İstenen sonuca ulaşmak amacıyla karların birtakım işlemler ve isteğe bağlı muhasebe yöntemleri yoluyla düzeltilmesi olarak” tanımlamaktadır[1].

Kar yönetimi tanımlarındaki farklılıkların nedenlerinden biri, kar yönetiminin sadece finansal raporlama süreciyle mi, yoksa finansman kararları gibi gerçekleşen birtakım faaliyetlerle mi ilgili olduğuna göre ortaya çıkmaktadır. Bir diğer farklılık ise kar yönetimi algısından kaynaklanmaktadır. Bunlardan biri olan fırsatçı yaklaşım, yöneticilerin yatırımcıları yanlış yönlendirmek amacıyla karları yönettiklerini savunmaktadır. Faydacı (bilgi verme amaçlı) yaklaşım ise yöneticilerin, kar yönetimini, işletmenin gelecekteki nakit akışlarıyla ilgili olarak, yatırımcıları bilgilendirmek amacıyla uyguladıklarını ileri sürmektedir [6].

Fırsatçı yaklaşım, yöneticilerin yatırımcıları yanlış yönlendirmeye çalıştığı varsayımına dayanırken, Haulthausen ve Leftwich tarafından ortaya atılan faydacı yaklaşım ise yöneticilerin, işletmenin gelecekteki nakit akışlarıyla ilgili beklentilerini yatırımcılarla paylaştıklarını savunmaktadır[7].

Faydacı yaklaşıma göre yöneticiler, finansal tabloların etkinliğini artırmak amacıyla, işletmeyle ilgili bilgilerini, potansiyel yatırımcılarla ve borç verenlerle paylaşabilirler. Bu nedenle, finansal raporlama sırasında, yöneticilere takdirlerini kullanmalarına olanak verilmektedir [8].

Yöneticiler aynı işlem için farklı muhasebe yöntemleri arasından seçim yapmak durumunda kaldıklarında takdirlerini kullanmaktadırlar. Karşılıkların, Ar-Ge (Araştırma ve Geliştirme) harcamalarının, değer düşüklüklerinden veya şüpheli alacaklardan kaynaklanan kayıpların belirlenmesi bu duruma örnek olarak verilebilir. Böylelikle yöneticiler, istikrarlı bir karlılık seviyesini yakalayarak, yatırımcılarda işletmenin kar rakamlarının üst seviyede olduğu izlenimini yaratabilirler [9]. Ayrıca karın istikrarlı bir seyir izlemesi, raporlanan karların sürekliliğini ve tahmin edilebilirliğini sağlamaktadır [10].

Yöneticiler finansal tabloları, finansal tablo kullanıcılarına daha fazla bilgi vermek amacıyla hazırlayabilirler. Ancak, bu, seçilen muhasebe tercihlerinin işletmenin gerçek finansal durumunu yansıttığına ilişkin güvenilir göstergelerin bulunması halinde gerçekleşebilecektir. Örneğin, işletme etkin bir şekilde denetlendiğinde, yöneticilerin net alacaklarla ilgili tahminleri, gelecekte tahsil edilecek nakit tutarları hakkında güvenilir bilgi verecektir [3].

Kar yönetimi yöneticilerin, sınırlı ya da sınırsız bir şekilde muhasebe rakamları üzerinde karar alma yetkilerini kullandıkları zaman ortaya çıkmaktadır[11].

Aşağıda Tablo 1’de kar yönetimi yaklaşımları özetlenmektedir. Tabloda, kar yönetiminin farklı tanımları, beyaz, gri ve siyah olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre beyaz (faydacı) yaklaşım kar yönetiminin finansal raporların şeffaflığını artırdığını; siyah (fırsatçı) yaklaşım ise kar yönetiminin tümüyle hileyle ilgili olduğunu ifade etmektedir. Gri (hem fırsatçı hem de faydacı) yaklaşım ise muhasebe ilkeleri sınırları çerçevesinde, raporların manipüle edildiğini anlatmaktadır[4].

Tablo I. Kar Yönetiminin Farklı Tanımları

Beyaz	Gri	Siyah
Kar yönetimi, gelecekteki nakit akışı konusunda yöneticinin gizli bilgisini yansıtacak muhasebe işlemini seçme esnekliğinden faydalanmaktadır.	Kar yönetimi, ya en fırsatçı yani sadece yönetimin yararına olan ya da ekonomik açıdan en faydalı olan muhasebe işlemini seçmektir.	Kar yönetimi, finansal raporların şeffaflığını azaltmak ya da onlar üzerinde oynayarak hileye başvurmadır.

Kaynak: [4]

II.1. Hile ve Kar Yönetimi

Bazı araştırmacılar, GKGMİ çerçevesinde yapıldığında, kar yönetimi uygulamalarının yanlış olmadığını düşünmektedirler. Bazı araştırmacılar ise kar yönetiminin etik olmayan bir uygulama ve hatta bir çeşit finansal raporlama hilesi olduğunu ileri sürmektedirler [12].

Kar yönetimi, GKGMİ çerçevesinde gerçekleştirilen (legal kar yönetimi olarak bilinen) uygulamalardan oluşmaktadır [13]. Ancak bu uygulamalar GKGMİ'nin sınırlarını aştığında, hile olarak nitelendirilmektedir. Bu ise illegal kar yönetimi olarak bilinmektedir. İster legal ister illegal olsun kar yönetimi uygulamaları finansal bilgi sistemine olan güveni zedeleyebilir ve finansal bilgi kullanıcılarının bundan zarar görmesine neden olabilir [14].

Hile, illegal bir davranışta bulunulmasını ifade etmektedir. Finansal tablolar bağlamında örneğin, satış gelirlerini yüksek göstermek amacıyla sahte fatura kesmek hile, konsinye satışları esas satışlar arasında göstermek ise bir muhasebe hatası olarak kabul edilmektedir [15].

Denetim literatüründe hilenin birçok tanımı bulunmaktadır:

Hile, genellikle, failin isteyerek ve kasıtlı olarak, mağdur işletmenin kaynaklarını veya varlıklarını çalmak ya da suiistimal etmek olarak tanımlanmaktadır ve fail işletme, işlemlerinin mahiyetini gizleyerek yapmış olduğu hileyi örtbas edebilir [12].

Wells, “kazara hile” diye bir şeyin olmadığını ve hilenin dört unsurdan oluştuğunu söylemektedir [16]:

“Tutar olarak yanlış beyanatta bulunulması, aldatma niyeti, mağdurun yanlış beyanata güvenmesi ve sonuçta zarar görmesi”

Lord ise hileyi şu üç unsurdan yola çıkarak tanımlamaktadır [17]:

“Yanılmak amacıyla tutar olarak yanlış beyanatta bulunulması, mağdurun bu yanlış beyanata güvendiğine dair kanıt, mağdurun bu yanlış beyanata güvenmesi sonucunda zarar görmesi.”

Hileli finansal raporlamada, çoğunlukla, gelirin yüksek gösterilmeye çalışıldığı düşünülür (varlıkların ve gelirin yüksek gösterilmesi ya da borçların ve giderlerin gizlenmesi yoluyla).

Bunun aksine, işletmeler, geliri düşük göstermeye de çalışabilirler. Örneğin, halka kapalı işletmeler, gelir vergisini azaltmak amacıyla gelirlerini düşük gösterilebilir. İşletmeler, kar rakamı yüksek olduğunda gelirlerinin düşük çıkmasını sağlayarak, ortaya çıkan kar rezervlerini, ileriki dönemlerde kullanmak üzere saklayabilirler [18].

GKGMİ'nin ihlal edilmesi hileli finansal raporlamanın önemli bir unsurudur. Kar yönetimi, hilenin aksine GKGMİ çerçevesinde yapılmakla birlikte bunun sınırlarını zorlayan uygulamalardır. Ayrıca hileli finansal raporlama, masum kar yönetimi uygulamalarıyla başlayıp zamanla GKGMİ'nin ihlaline kadar varabilir [19].

Dechow ve Skinner, yönetimin farklı tercihlerini dört gruba ayırmışlardır. Bu durum aşağıda Şekil 1'de verilmektedir. Buna göre, hileli finansal raporlama ile kar yönetimine yol açan, GKGMİ çerçevesinde alınan kararlar ve yapılan değerlendirmeler arasında, kavramsal olarak farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Ancak, ortada güçlü kanıtlar olmadıkça kar yönetimini, kurallara uygun olarak alınan, muhasebe kararlarından ayırmak zor olacaktır [20].

Şekil 1. Hile ve Kar Yönetiminin Ayrımı

	Muhasebe Tercihleri	Nakit Akış Tercihleri
	GKGMİ Sınırları İçerisinde Yapılanlar	
Muhafazakâr Muhasebe (Conservative Accounting)	<ul style="list-style-type: none"> • Karşılıkların veya yedeklerin yüksek tutarlarda ayrılması, • İşletme birleşmesinde elde edilen devam eden Ar-Ge projesinin yüksek tutarlarda gösterilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Satışların geciktirilmesi, • Ar-Ge veya reklam harcamalarının erkene alınması
Tarafsız Muhasebe (Neutral Accounting)	<ul style="list-style-type: none"> • Muhasebe işlemlerinin, normal süreç içerisinde, gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kar. 	
Saldırgan Muhasebe (Aggressive Accounting)	<ul style="list-style-type: none"> • Şüpheli alacaklara daha az karşılık ayrılması, • Karşılıkların veya yedeklerin düşük gösterilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ar-Ge veya reklam harcamalarının ertelenmesi, • Satışların hızlandırılması
	GKGMİ'nin Sınırları Dışında Yapılanlar	
Hileli Muhasebe (Fraudulent Accounting)	<ul style="list-style-type: none"> • Satışların gerçekleşmeden gelir olarak kaydedilmesi, • Hayali satış gelirlerinin kaydedilmesi, • Satış faturalarına eski tarihlerin yazılması, • Hayali stoklar kaydederek stok maliyetinin yüksek gösterilmesi. 	

Kaynak: [20]

Kar yönetiminin hiç uygulanmaması gibi bir durum uygun bir çözüm olarak görülmemektedir. Bazı kar yönetimi yöntemlerinin sermaye piyasalarında uygulanması gerekmektedir. Çünkü kar rakamının işletmenin gerçek performansını, en iyi şekilde, yansıtması açısından tahakkuk muhasebesinin uygulanması yoluyla yöneticilerin takdir yetkilerini kullanmaları ve tahminlerde bulunmaları gerekmektedir [20].

İşletme, bazı muhasebe politikalarına ilişkin bilgileri dipnotlarda yeterince açıklanmamışsa o zaman hisse senedi fiyatları açısından, piyasa katılımcılarının, kar yönetimi uygulamalarını anlamaları gerekecektir [20].

II.2. Kar Yönetiminin Uygulanma Nedenleri

İşletme yönetimini kar yönetimi uygulamalarına iten nedenler şu genel başlıklar altında incelenebilir:

- Sermaye piyasasından kaynaklanan nedenler,
- Sözleşmeden kaynaklanan nedenler,
- Siyasi nedenler.

II.2.1. Sermaye Piyasasından Kaynaklanan Nedenler

Sermaya piyasasına bakıldığında işletmeleri kar yönetimi uygulamalarına teşvik eden üç nedenin olduğu görülecektir. İlk olarak yöneticiler, sermaye artırımını öncesinde, gelirlerin yüksek çıkmasını sağlayacak tahakkukları kullanmaya eğilimlidirler. Böylelikle hisse senedi ihracından önce hisse senedi fiyatları yükselecek ve fazladan prim elde edilecektir. İkinci olarak, ele geçirme sırasında yöneticiler karları düşük göstermeye çalışmaktadırlar. Çünkü yönetimin ele geçirilmesi sırasında işletmenin değerinin belirlenmesi açısından kar bilgisi önemli hale gelmektedir. Üçüncü olarak ise, işletmeler yatırımcıların ya da analistlerin bekledikleri kar rakamını karşılamak istemektedirler [3].

DeAngelo, yönetimi ele geçirmeye çalışan bir işletmenin yöneticisinin kar rakamını aşağı çekmeye çalıştığını iddia etmektedir. Çünkü düşen hisse senedi fiyatı, yönetimin işletmeyi ele geçirmesini kolaylaştıracaktır [21].

DeGeorge, Patel ve Zeckhauser, raporlanan karların dağılımındaki düzensizlikleri, yöneticilerin en fazla dikkate aldıkları şu üç başlangıç noktasından yola çıkarak araştırmışlardır [22]:

- Pozitif kar raporlamak: Sıfırın üzerinde kar rakamı raporlamak,
- İstikrarlı performans: En azından geçen yılın karıyla tutarlı kar rakamı raporlamak,
- Analistlerin bekledikleri kar rakamına ulaşmak.

Araştırmanın sonucunda, kar yönetiminin bu üç başlangıç noktası esas alınarak uygulandığı ortaya çıkarılmıştır. Bununla birlikte, bu başlangıç noktaları önem derecesine göre sıralandığında, ilk sırada pozitif kar raporlamanın, ikinci sırada istikrarlı kar rakamı raporlamanın, son olarak da analistlerin bekledikleri kar rakamına ulaşmanın geldiğini bulmuşlardır. Ayrıca cari dönemde başlangıç noktasını tam olarak karşılayan işletmelerin, gelecek dönemdeki karlarının etkileneceğini ortaya koymuşlardır [22].

Diğer çalışmalar ise, sermaye artırımından önce kar yönetimi düzeyini araştırmışlardır. Örneğin, Teoh ve ark., işletmelerin, hisse senedi ihracından önce, tahakkuklar yoluyla gelirlerini artırdıklarını (gelir artırıcı kar yönetimi) bulmuşlardır [23].

II.2.2. Sözleşmeden Kaynaklanan Nedenler

Sözleşmeden kaynaklanan nedenler incelendiğinde bunun iki dayanağının olduğu görülecektir. Bunlardan biri yöneticilerle yapılan prim sözleşmeleri, diğeri ise borç sözleşmeleridir [24].

Cari dönem karı arttığında, yöneticilerin ücretleri de artmaktadır. Bergstresser ve Philippon, ücretleri hisse senedi değerine bağlı olduğunda, yöneticilerin isteğe bağlı tahakkuklar yoluyla kar rakamlarını değiştirdiklerini bulmuşlardır [25].

Healy, primleri maksimum seviyede olduğunda, yöneticilerin, karları aşağı doğru çektiklerini ortaya çıkarmışlardır [26]. Ayrıca, üst düzeydeki yöneticilerin işlerini kaybetme olasılığıyla karşılaştıklarında karı yönetme davranışlarını ve iş güvencelerini tartışan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin, DeAngelo, yöneticilerin, oy hakkı bulunan hissedarlarda, kendi performanslarıyla ilgili, olumlu izlenimler bırakacak muhasebe kararlarını alabileceklerini ortaya çıkarmıştır [27].

Benzer şekilde, bir işletme borç anlaşmasını ihlal etmeye ne kadar yakınsa, bu durumda yöneticiler, raporlanan karı cari döneme kaydıracak muhasebe tercihlerini kullanacaklardır [20].

II.2.3. Siyasi Nedenler

Hükümetlerin, birtakım müdahaleleri de finansal raporlama sonuçlarını etkileyecek teşviklere yol açabilmektedir. Siyasi maliyetler, cari yıl karını düşürmeye yönelik uygulamalarla ilgili olarak ortaya çıkmaktadır [3].

Holthausen ve Leftwich, yöneticilerin siyasi maliyetleri düşürmek amacıyla gelir azaltıcı manipülasyonları seçmeye yatkın olduklarını ortaya çıkarmışlardır [7].

Siyasi maliyetlerin artması durumunda, yöneticiler karlarını gelecek dönemlere erteleyecek muhasebe kararlarını almaya eğilimlidirler. Örneğin, işletmeler çevrenin kirletilmesi gibi durumların yaptırımlarından kaçınmak için gelirlerini düşük göstermeye çalışabilirler. Çünkü işletmeler, birkaç dönem boyunca yüksek kar rakamları açıkladıkları zaman siyasi maliyetleri de artış göstermektedir.

III. Kar Yönetiminde Kullanılan Yöntemler

Kar yönetimi uygulamaları iki şekilde ortaya çıkabilir:

- GKGMİ çerçevesinde kar yönetimi ve
- Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi.

III.1. GKGMİ Çerçevesinde Kar Yönetimi

Kar yönetimi genel olarak GKGMİ'nde yer alan esnekliklerden faydalanmaktadır. Bunlara, stok değerlendirme ve amortisman yöntemleri arasından seçim yapılması, ne tutarda karşılık

ayrılacağı gibi uygulamalar örnek olarak verilebilir. GKGMİ çerçevesinde uygulanan kar yönetimi, muhasebe tercihleri veya tahakkukların kullanılması yoluyla yapılmaktadır.

Muhasebe tercihleri, stok değerlendirme yöntemlerinin, amortisman yöntemlerinin seçilmesi, harcamaların giderleştirilmesi veya aktifleştirilmesi gibi tercihlerle ilgilidir. Yöneticiler, örneğin, duran varlıklar için doğrusal amortisman veya hızlandırılmış amortisman yöntemlerinden birini; stoklar için FIFO, LIFO veya ağırlıklı ortalama yöntemlerinden birini tercih edebilirler [3].

Tahakkuklar yoluyla gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamaları ise, tahakkukların değerinin ve kaydedilme zamanının belirlenmesi gibi durumlarda karar alınmasını ifade etmektedir. Bu anlamda tahakkuklar değerlendirme hükümlerinin amaca göre farklı yorumlanması veya değiştirilmesi yoluyla kar rakamlarının istenildiği gibi gösterilmesine neden olabilmektedir. Karın yüksek olduğu yıllarda, karı gelecek dönemlere aktarmak amacıyla alacakların tahsilatında oldukça muhafazakar bir tutum sergilenebilir veya çok yüksek tutarlarda şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir ya da duran varlıkların faydalı ömürleri daha kısa süreli olarak belirlenebilir. Bütün bu tahminler, cari dönem gelirin ertelenip, karın düşük çıkmasına neden olacaktır [28].

Tahakkuklar, kar ile nakit akışı arasındaki farktır. Sonuçta nakit akışlarının manipüle edilmediği kabul edildiğinde, kar rakamını değiştirmek için geriye tek bir yol kalmaktadır; o da tahakkukların arttırılması ya da azaltılmasıdır [29]. Pozitif, geniş tutarlardaki tahakkuklar, karın nakit akışlarından daha yüksek olduğunu göstermektedir [30].

Birçok çalışmada, kar yönetimi ile tahakkukların miktarı arasındaki ilişki incelenmiştir. Çünkü yüksek tutarlardaki tahakkuklar, yönetimin tahakkukları, kar rakamını arttırmak (örneğin, garanti gider karşılıklarını düşük gösterilmesi) amacıyla kullandığının bir göstergesi olabilmektedir [30].

Tahakkuk yönetiminde, duran varlıkların faydalı ömürlerinin değiştirilmesi, alacakların tahsil edilebilirliği ve diğer dönem sonu ayrılan tahakkuklar ile ilgili tahminlerin değiştirilerek, hedeflenen kar rakamlarına ulaşılması amaçlanmaktadır [31].

Raporlanan kar rakamı hem tahakkuk hem de nakit unsurlarından oluşmaktadır. Kar rakamının tahakkuk ve nakit unsurları arasındaki farklılık tahakkuk muhasebesinin gelir tahakkuku ve dönemsel ilkesinden kaynaklanmaktadır. Gelir tahakkuku ve dönemsel ilkesi nakit akışı ve tahakkukların zamanlaması arasında fark gözetmektedir. Ayrıca, işlemlerin ve olayların nakit akışı etkilerini yansıtarak, nakit akışları gerçekleşene kadar, vaktinde bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle tahakkuk muhasebesi gereği tahakkuklar, daha az güvenilir ancak daha çok bilgi verirken, nakit akışları güvenilir ancak daha az bilgi vermektedir [30].

Tahakkuklar yoluyla, yöneticiler istedikleri kar rakamlarına ulaşabilmektedirler. Burada, işletme faaliyetleri değiştirilmemekle birlikte mevcut bir faaliyet için geliri arttıracak kayıtlar yapılmaktadır. Geliri arttırmaya yönelik olarak yapılan faaliyetlere şüpheli alacaklar hesabını düşük göstermek; gider kaydetmek yerine aktifleştirmek ve geliri yüksek göstermek örnek olarak verilebilir [32].

Tahakkuklar, yöneticilerin tahmin, değerlendirme ve takdirde bulunmasını gerektirdiğinden, kar yönetimine fırsat verebilmektedirler. Herhangi bir tahakkuka ilişkin takdir yetkisi ne kadar

fazlaysa, kar yönetimine o kadar fırsat verecektir. Aşağıda varlık ve borç hesaplarına ilişkin açıklanan durumlar, yönetici takdirini gerektiren, tipik tahakkuk düzenlemelerine örnek teşkil etmektedirler [32]:

- Alacaklar: Yöneticiler, beklenen ürün iadelerini ve ödeme yapamayacak alıcıların payını tahmin ederler (takdirde bulunma derecesi yüksektir).
- Stoklar: Yöneticiler, stoklarla ilgili birtakım harcamaları aktifleştirirken, bazı harcamaları dönem giderleri olarak kaydedebilirler. Gelecekteki satış fiyatlarını belirlemek için stoklara olan talebi ve herhangi bir değer düşüklüğünün gerekli olup olmadığını tahmin ederler (takdirde bulunma derecesi yüksektir).
- Maddi duran varlıklar: Yöneticiler, harcamaların çoğunu aktifleştirmektedirler ve bunları amortismanına tabi tutmaktadırlar. Yöneticilerin, aynı zamanda, herhangi bir değer düşüklüğü olup olmadığını belirlemek için gelecekteki ihtiyacı tahmin etmeleri gerekmektedir (takdirde bulunma derecesi yüksektir).
- Ticari borçlar veya faizler: Bu hesaplar tedarikçilere veya kredi verenlere borçlanılan tutarları göstermektedir (takdirde bulunma derecesi düşüktür).

Tahakkukların yönetilmesi, yalnızca karın tanınma zamanını etkilemektedir. Öyle ki bir dönemde karın yüksek gösterilmesi sonraki dönemlerde düşük gösterilmesine neden olabilir. Örneğin, bir dönemde şüpheli alacakların olduğundan düşük kaydedilmesi (karın yüksek çıkması), ayrılan karşılık tutarını aşan kısmının sonraki dönemlerde gider olarak yazılmasına (karın düşük çıkmasına) neden olacaktır [32].

III.2. Gerçek İşlemler Yoluyla Kar Yönetimi

Kar, her zaman GKGMİ'ndeki tercihler yoluyla yönetilmemektedir. Kar, aynı zamanda, faaliyet, finansman ve yatırım kararları gibi gerçek işlemler yoluyla da yönetilebilmektedir. Roychowdhury, gerçek işlemler yoluyla kar yönetimini (real earnings management):

“Yöneticiler tarafından yapılan, normal faaliyet uygulamalarından ayrılan ve bazı çıkar sahiplerini en azından belli finansal raporlama amaçlarına normal faaliyet süreci sonucunda ulaşıldığına inandırarak, yanlış yönlendirme isteği” olarak tanımlamaktadır [33].

Schipper'a göre, gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi, raporlanan karın ya da onu oluşturan alt kümelerin değiştirilmesi amacıyla yatırım veya finansman kararlarının zamanlamasının duruma göre ayarlanmasını ifade etmektedir [2].

Muhasebe işlemleri yoluyla (GKGMİ çerçevesinde) uygulanan kar yönetiminde, muhasebeleştirme tercihleriyle işletme faaliyetlerinin değiştirilmesi amaçlanmaktadır. Buna karşılık, gerçek işlemler yoluyla uygulanan kar yönetiminde, cari dönem karını artırmak amacıyla yönelik olarak işletmenin esas faaliyetlerinin zamanlaması değiştirilmektedir [34].

Varlıkların satış zamanının ayarlanması yöneticilerin tercihine bağlıdır. Satış gelirleri (net defter değeri ile piyasa değeri arasındaki fark), gelir tablosunda gösterildiğinden, varlık satışlarının zamanlamasının ayarlanması karların yönetilmesine neden olabilmektedir [35].

Kar beklenenden yüksek çıktığında karı azaltmak için bazı harcamaların önceden yapılması (Ar-Ge, bakım harcamaları gibi) ya da gelirleri azaltmak veya artırmak amacıyla varlıkların defter değerinin altında veya üstünde satılması gibi durumlar gerçek işlemler yoluyla kar yönetimine örnek olarak verilebilir. Bunlar, faaliyet karlarının zamanlamasıyla ilgili uygulamaları kapsamaktadır [28].

Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi şu durumlarda ortaya çıkabilir [34]:

- İsteğe bağlı AR-GE harcamalarının azaltılması,
- İsteğe bağlı satış, genel ve yönetim giderlerinin azaltılması,
- Gelir raporlamak amacıyla duran varlık satışlarının ayarlanması,
- Fiyatları indirmek amacıyla aşırı üretim yapılması ya da daha uygun vade koşullarıyla satışların artırılması ve/veya aşırı üretimle satılan malların maliyetinin düşürülmesi.

Cari dönem gelirlerini artırmak isteyen bir yönetici, Ar-Ge yatırımlarını azaltmayı seçebilir. GKGMI'nde marka değeri, müşterilerin ve çalışanların bağımlılığı, insan kaynakları gibi satış, genel ve yönetim ile ilgili harcamalar yoluyla ortaya çıkan durumlar varlık olarak tanınmamaktadır. Yönetim, insan kaynaklarının değerini ve çalışanların bağlılığını artırmaya yönelik olarak verilen bir eğitim programını sonlandırmaya karar verirse, kısa dönemde bunun ekonomik olarak sonuçları anlaşılacaktır, ancak uzun dönemde etkisi hissedilecektir [34].

Yapılan birçok araştırma, yöneticilerin kar hedeflerine ulaşmak amacıyla isteğe bağlı harcamaları azalttıklarını ortaya koymaktadır. Barber ve ark., yapılan harcamaların cari dönemde pozitif veya artan karı tehlikeye atması durumunda, Ar-Ge harcamalarının önemli ölçüde azaltıldığına dair kanıtlara ulaşmışlardır [36]. Roychowdhury, yöneticilerin gerçek işlemler yoluyla giderleri raporlamaktan kaçındıklarını bulmuştur [33].

Satış manipülasyonları, raporlanan karları artırmak amacıyla cari yılda satışların artırılması ile ilgilidir. Bazı yöneticiler, bir sonraki dönemde gerçekleşecek satışları, bu döneme aktarmak amacıyla dönem sonuna doğru fiyatları indirerek (veya daha esnek vade koşulları sağlayarak), cari dönemde satış rakamlarını artırmak suretiyle gelecek dönemdeki satış gelirlerinden vazgeçmektedirler [34].

IV. Sonuç

Finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla bir işletmenin performansının olduğundan farklı gösterilmesi kar yönetimi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle yöneticiler, kendi çıkarları ya da işletmenin çıkarı için muhasebe işlemlerinde takdirlerini kullandıkları zaman kar yönetimi ortaya çıkmaktadır. Bu tanım, kar yönetimine fırsatçı bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Bazı yazarlar ise kar yönetiminin fırsatçı değil aksine faydacı olduğunu düşünmektedirler. Kar rakamı daha istikrarlı hale getirilerek, gelecekteki kar rakamlarının tahmin edilebilirliği sağlanabilir. Böylelikle yöneticiler, muhasebe tercihlerini yaparken, bunu işletmenin gelecekteki performansı hakkında bilgi verir hale getirebilirler. Ancak, özellikle yöneticilerin ücretlerinin belirlenmesinde bazı unsurların (işletmenin karlılık durumu, piyasa değeri vs.) rol oynadığı

düşünüldüğünde, yöneticilerin GKGMİ'ndeki açıklardan faydalanarak bunu kendi faydalarına kullanmaları şaşırtıcı olmayacaktır.

İşletmelerin gerçek finansal durumlarının ve faaliyet sonuçlarının, farklı bir şekilde yansıtılması finansal tablo kullanıcılarının zarara uğramalarına yol açacaktır. Çünkü finansal tablo kullanıcıları, yöneticilerin sunmuş oldukları finansal tablolara bağlı olarak karar almaktadırlar. Finansal tablolar gerçeği yansıtmadığında, yatırımcılar, işletmenin hisse senetlerine fazladan bir bedel öderken; borç verenler ise işletmenin gerçek performansından haberdar olmadıklarından riskli bir pozisyon alacaklardır. Bu nedenle kar yönetimi uygulamaları, işletmenin performansı hakkında finansal tablo kullanıcılarını yanlış yönlendirebilmektedir.

Ne şekilde olursa olsun, kar yönetimi uygulamaları, çeşitli yöntemleri kullanarak karların istenildiği gibi ayarlanmasına olanak verdiğinden finansal tabloların kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Yararlanılan Kaynaklar

- [1] Giroux, G. (2004). *Detecting Earnings Management*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- [2] Schipper, K. (1989). Commentary on Earnings Management. *Accounting Horizons*, 3 (4), 91-102.
- [3] Healy, P. M. & Wahlen, J. M. (1999). A Review of the Earnings Management Literature and Its Implications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13 (4), 365-383.
- [4] Ronen, J. & Yaari, V. (2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, and Research*, New York: Springer.
- [5] Mulford, C. W. & Comiskey, E. E. (2002). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- [6] Beneish, M. D. (2001). Earnings Management: A Perspective. *Managerial Finance*, 27 (12), 3-17.
- [7] Holthausen, R. W. & Leftwich, R. W. (1983). The Economic Consequences of Accounting Choice: Implications of Costly Contracting and Monitoring. *Journal of Accounting and Economics*, 5, 207-218.
- [8] Xiong, Y. (2006). Earnings management and Its Measurement: A Theoretical Perspective. *Journal of American Academy of Business*, 9 (1), 214-219.
- [9] Tan, H.-C. & Jamal, K. (2006). Effect of Accounting Discretion on Ability of Managers to Smooth Earnings. *Journal of Accounting and Public Policy*, 25 (5), 554-573.
- [10] Subramanyam, K. R. (1996). The Pricing of Discretionary Accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 22, 249-281.
- [11] Fields, T. D., Lys, T. Z. & Vincent, L. (2001) "Empirical Research on Accounting Choice", *Journal of Accounting and Economics*, 31 (1-3), (September 2001), 255-307.
- [12] Kassem, R. (2012). Earnings Management and Financial Reporting Fraud: Can External Auditors Spot the Difference?; *American Journal of Business and Management*, 1 (1), 30-33.
- [13] Dechow, P. M., Sloan, R. G. & Sweeney, A. P. (1996). Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13 (1), 1-36.
- [14] Riahi-Belkaoui, A. (2004). *Accounting Theory*, 5th Edition, London: Thomson. Alinti Al-khabash, A. A. & Al-Thuneibat, A. A. (2009). Earnings Management Practices from the Perspective of External and Internal Auditors: Evidence from Jordan. *Managerial Auditing Journal*, 24 (1), 58-80
- [15] Stolowy, Hervé ve Gaétan Breton. "Accounts manipulation: A literature review and Proposed Conceptual Framework", *Review of Accounting and Finance*. Vol.3, No.1, January 2004, ss.5-92.
- [16] Wells, J. T. (2009). Fraud: The Occupational Hazards. <http://www.accountancyage.com/aa/feature/1748964/fraud-occupational-hazards> [10.06.2013].
- [17] Lord, A.T. (2010). The Prevalence of Fraud: What should we, as Academics, be doing to Address the Problem?, *Accounting and Management Information System*, 9 (21), 4-21.
- [18] Arens, A. A., Elder, R. J. & Beasley, M. S. (2013). *Auditing and Assurance Services: An Integrated Approach*. Thirteenth Edition, New Jersey: Prentice Hall.
- [19] Landsittel, D. L. (2000). Auditing: Some Current Challenges. <http://aaahq.org/audit/Pubs/Audrep/00winter/item07.htm> [20.06.2013]
- [20] Dechow, P. M. & Skinner, D. J. (2000). Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practitioners, and Regulators. *Accounting Horizon*, 14 (2), 235-250.
- [21] DeAngelo, L. E. (1988). Managerial Competition, Information Costs, and Corporate Governance: The Use of Accounting Performance Measure in Proxy Contests. *Journal of Accounting and Economics*, 10 (1), 3-36.
- [22] DeGeorge, F., Patel, J & Zeckhauser, R. J. (1999). Earnings Management to Exceed Thresholds. *The Journal of Business*, 72 (1), 1-33.
- [23] Teoh, S. H., Welch, I. & Wong, T. J. (1998). Earnings Management and the Underperformance of Seasoned Equity Offerings. *Journal of Financial Economics*, 50, 63-99.
- [24] Nelson, Mark W., Elliott, J. A. & Tarpley, R. L. (2002). Evidence from Auditors about Managers' and Auditors' Earnings Management Decisions. *The Accounting Review*, 77, 175-202

- [25] Bergstresser, D. & Philippon, T. (2006). CEO Incentives and Earnings Management. *Journal of Financial Economics*, 80, 511-529.
- [26] Healy, P. M. (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting and Economics*. 7 (1), 85-107.
- [27] Jiraporn, P., Miller, G. A., Yoon, S. S. & Kim, S. K. (2008). Is Earnings Management Opportunistic or Beneficial? An Agency Theory Perspective. *International Review of Financial Analysis*, 17, 622-634.
- [28] Özcan, M. (2007). Kar Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Etik Yargı Farklılıkları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, SBE.
- [29] Stolowy, H. & Breton, G. (2000). A Framework for the classification of Accounts Manipulations. <http://www.hec.fr/var/corporate/storage/original/application/d95ea6397561258d767521bb790d1fcc.pdf> [12.04.2012]
- [30] Özkan, S., Durukan, M. B. & Dalkılıç, F. (2006). Approaches to Measuring Quality of Earnings and Discussion of The Applicability of These Approaches to Istanbul Stock Exchange (ISE) Companies. *1. Uluslararası Muhasebe Denetimi Sempozyumu ve VII. Türkiye Muhasebe Denetimi Sempozyumu*. İstanbul: İSMMM0 58, 131-183.
- [31] Ayers, F. L. (1994). Perceptions of Earnings Quality: What Managers need to Know. *Management Accounting*, 75 (9), 20-27.
- [32] Dechow, P. M. & Schrand, C. M. (2004). Earnings Quality. <http://www.cfapubs.org/doi/pdf/10.2470/rf.v2004.n3.3927> [14.04.2013].
- [33] Roychowdhury, S. (2006). Earnings Management through Real Activities Manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 42, 335-370.
- [34] Gunny, K. A. (2010). The Relation Between Earnings Management Using Real Activities Manipulation and Future Performance: Evidence from Meeting Earnings Benchmark. *Contemporary Accounting Research*, 27 (3), 855-888.
- [35] Bartov, E. (1993). The Timing of Asset Sales and Earnings Manipulation. *The Accounting Review*, 68 (4), 840-855.
- [36] Barber, W., Farfield P.M. & Haggard, J.A. (1991). The Effect of Concern about Reported Income on Discretionary Spending Decisions: The Case of Research and Development. *Accounting Review*, 66 (4), 818-829.

Evrım ALTUK ÖZDEN (evrimaltuk@yahoo.com)

She is a research assistant in Faculty of Economics and Administrative Sciences at Trakya University. She gained her bachelor's degree from Marmara University, the Faculty of Business Administration in 2000. She received her Ph.D. in Accounting and Finance from Marmara University in 2013. Her research interests include International Financial Reporting Standards, auditing and earnings management.

Başak ATAMAN (bataman@marmara.edu.tr)

She is a Professor of Accounting and Finance at Marmara University's Faculty of Business Administration. She received her Ph.D. in Accounting and Finance from Marmara University. Her research interests include International Financial Reporting Standards, financial reporting, auditing and financial analysis.